

"וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו"

**רבא שנשמתו היתה טמונה אצל לוט בסדום אמר:
"כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם"**

ומחוץ תצפנו", שמזה למד רבא: "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם", על פי מה שכתב ב"נועם אלימלך" (פרשת כי תשא ד"ה ועשית כיוור נחשת) לבאר הטעם שצוה הקב"ה להכניס זהב בארבעה בגדים של הכהן הגדול, כי ג' אותיות זה"ב הן רמוז על מדת הענוה, כי המספר של כל אות מתמעט והולך, ז' היא שבע, ה' היא חמש, ב' היא שתיים, לרמז בכך שהרוצה להיכנס לקדושה שהיא חשובה כזהב, צריך לשבור גאוותו ולבוא עד תכלית ההכנעה בבחינת אותיות זה"ב.

כעבדא קמי מאריה יש להוסיף תבלין לבאר הטעם שרמזה התורה מדת הענוה דוקא במילת זה"ב, שהרי הרבה תיבות יש בתורה שמספר האותיות שבהן יורדות, על פי מה ששינו בגמרא (בבא קמא פא.) שהנביאים תיקנו שיהיו קוראים בתורה ביום השבת וביום שני בשבת וביום ה' בשבת, כדי שלא יעברו על ישראל ג' ימים בלי תורה. ומצינו רמז נפלא לכך בדברי ה"חתם סופר" ב"תורת משה" (פרשת תרומה ד"ה זהב וכסף ונחשת) כי ג' הימים הללו רמוזים באותיות זה"ב, האות ז' היא רמז ליום השביעי שבת קודש, האות ה' היא רמז ליום ה', והאות ב' הוא רמז ליום ב'.

לפי זה יש לומר שרמזה התורה מדת הענוה באותיות זה"ב שהם הימים שקוראים בהם בתורה, כדי לרמז שאי אפשר לזכות לתורה רק על ידי מדת הענוה הרמוזה בג' אותיות זה"ב הפוחחות והולכות, כמו ששינו בגמרא (תענית ז.): "למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב (ישעיה נה-א) הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה". ויש לומר עוד כי מטעם זה בחרו הנביאים בכוונה תחילה לקרוא בתורה בג' ימים אלו שהם אותיות זה"ב.

הנה כי כן יומתק להבין רמז הכתוב בעשיית הארון: "וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו", ודרש רבא: "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם". ללמדנו בכך שתלמיד חכם צריך להיות מצופה זה"ב, שהאותיות הללו הן רמז על מדת הענוה, הן מבפנים והן מבחוץ, שלא יראה

אמנם יש להקשות על זה ממה ששינו (פסחים ז:): "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". הנה כי כן איך זה מתאים למה שכתוב בארון: "וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו", שמזה למד רבא: "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם", שהרי לפי המבואר ראוי ללמוד תורה אפילו אם אין תוכו כברו כשהוא לומד שלא לשמה.

ואפשר ליישב דברי רבא בפשיטות, כי אמנם כן מתחילה צריך לעסוק בתורה אפילו שלא לשמה, אבל כל זמן שהוא עדיין עוסק בתורה שלא לשמה אין הוא ראוי לתואר "תלמיד חכם". ויש להוסיף תבלין לבאר הטעם כי רק מי שתוכו כברו שעוסק בתורה לשמה נקרא "תלמיד חכם", על פי מה שכתב הגאון הגדול בעל "חוות דעת" בהקדמתו ענין נפלא:

"מרגלא בפומייהו דרבנן לקרות החכם בשם תלמיד חכם, כיון שאין ראוי להיקרא חכם אלא הבורא לבדו, שהוא עצם החכמה ואינו מקבל ואינו מושפע מזולתו, אבל חוץ ממנו הכל מקבלים ומושפעים מזולתם... כי החכמה היא בלתי תכליתית, ולא יכולה כי אם הבלתי בעל תכלית והוא הבורא יתברך ויתעלה, מה שאין כן האדם שהוא בעל תכלית צריך תמיד להשלמת זולתו, כמאמרם ז"ל (תמיד לב.) איזהו חכם הלומד מכל אדם, ולכן קראוהו בשם תלמיד חכם".

הנה כי כן זהו שאמר רבא: "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו", כי הוא לומד עדיין תורה שלא לשמה, "אינו תלמיד חכם", כי התואר "תלמיד חכם" ראוי רק למי שעוסק בתורה לשמה בלתי לה' לבדו ולא לשם כבוד, שאז הוא מכיר ויודע כמה הוא עדיין צריך ללמוד, אבל אם הוא עוסק בתורה שלא לשמה לשם כבוד המדומה, כי אז מכניס בו היצר הרע מחשבת פיגול כמה גדול הוא בתורה ואינו צריך לזולתו, לכן אינו ראוי להיקרא "תלמיד חכם".

**"וצפית אותו זהב טהור"
בענוה הרמוזה באותיות זה"ב**

הנה מה טוב ומה נעים להוסיף פרפרת נאה במה שכתוב בארון: "וצפית אותו זהב טהור מבית

בפרשתנו פרשת תרומה דבר בעתו מה טוב להתבונן במה שנצטוו כל ישראל להשתתף בעשיית הארון, כמו שכתוב (שמות כה-י): "ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו, וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב". דרשו על כך במדרש (שמו"ר לד-ב): "ועשו ארון, מפני מה בכל הכלים האלה כתיב 'ועשית' ובארון כתיב 'ועשו' ארון. אמר רבי יהודה בר רבי שלום, אמר לו הקב"ה, יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיזכו כולם לתורה".

בהשקפה הראשונה צריך ביאור, איך יתכן שיבואו כל שישים ריבוא ישראל ויעסקו בעשיית הארון. הרמב"ן שהביא מדרש זה עמד על כך, ופירש ג' פירושים בכוונת המדרש, הנה הדברים בקיצור בלשון קדשו: "והעסק [בארון הוא], שיתנדב כל אחד כלי זהב אחד לארון, או יעזור לבצלאל עזר מעט, או שיכוונו לדבר".

והנה ב' פירושים הראשונים אפשר להבין במעשה, שכל אחד מישראל שתרם לעבודת המשכן וכליו נדב קצת זהב לעשיית הארון, או שכל אחד השתדל לעזור מעט לבצלאל בהבאת ובהכנת עצי שטים וזהב לעשיית הארון, אולם הפירוש הג' "שיכוונו לדבר", צריך ביאור מהי הכוונה שהיו צריכים לכוון בשעה שעשה בצלאל את הארון, כדי שנוכל גם אנחנו לכוון כוונה זו גם כיום הזה בעת הקריאה בתורה.

**"כל תלמיד חכם שאין
תוכו כברו אינו תלמיד חכם"**

פתח דברינו יאיר לבאר דברי הרמב"ן בענין הכוונה בעשיית הארון, על פי מה ששינו בגמרא (יומא עב:): מה שכתוב בארון: "וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו, אמר רבא, כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם". בדרך הפשט הכוונה בזה, כי כמו שכלפי חוץ עוסק התלמיד חכם בתורה כמו שצוה ה', כך יהיה תוכו כברו שיכוון גם בפנימיות לבו לעסוק בתורה לשמה בלי שום פניות לשם כבוד, אולם אם בפנימיות לבו הוא מכוון לעסוק בתורה שלא לשמה הרי אין תוכו כברו.

עצמו כלפי חוץ כעניו ושפל ברוך, ומבפנים תשלוט בו ח"ו קליפת הגאווה.

יסוד נפלא בעבודת ה'

מהרה"ק רבי משה מסאמבור זי"ע

כדרכה של תורה הנדרשת בשבעים פנים, במסילה נעלה לבאר ביתר עמקות דברי רבא, שלמד ממה שנצטווה בצלאל בעשיית הארון: "וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו, כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם", שיתאים לקיים גם למי שעדיין לא הגיע למדרגה הגדולה לעסוק בתורה לשמה, אלא הוא עדיין במדרגה שעליה שנינו בגמרא: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

נקדים מה שפירש רש"י (שם יא) ומקור הדבר בגמרא (יומא עב:) איך ציפה בצלאל את הארון מבית ומחוץ בזהב: "שלשה ארונות עשה בצלאל, ב' של זהב ואחד של עץ, ד' כתלים ושוליים לכל אחד ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ, וחפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מצופה מבית ומחוץ".

ותמהו המפרשים, אם כן איך למד רבא מכאן: "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם", הלא גם בארון שעשה בצלאל לא היה תוכו לגמרי כברו, שהרי הארון עצמו דהיינו הארון האמצעי היה מעץ כמו שכתוב: "ועשו ארון עצי שטים". זאת ועוד צריך ביאור, כי אם רצה הקב"ה ללמדנו שתלמיד חכם צריך להיות תוכו כברו, למה לא צווה לעשות רק שני ארונות של זהב אחד בתוך השני, שאז יהיה כל הארון זהב מבית ומחוץ.

רחש לבי דבר טוב לבאר הענין בזה, על פי יסוד נפלא שלמדנו ממשנתו הטהורה של הרה"ק רבי משה מסאמבור [אחיו של הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב] זי"ע בספר "תפלה למשה" (פרשת פקודי לפרשת החדש), שדיבר בקדשו לפרש הפסוק (שמות יב-ב): "החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה". ופירש רש"י: "החודש הזה... נתקשה משה על מולד הלבנה... והראה לו [הקב"ה] באצבע את הלבנה ברוקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש".

ומבאר הכוונה בזה בדרך עבודה על פי מה ששנינו בגמרא (ברכות יז): "רבי אלכסנדר בן תר דמצלי אמר הכי, רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב, שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות, יהי רצון לפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם". מבואר מזה כי הרצון הפנימי של איש ישראל הוא לקיים רצונו יתברך בלתי לה' לבדו, אלא שכאשר הוא בא להוציא רצון פנימי זה מן הכח אל הפועל בדיבור או במעשה, מתערב בהם היצר שהוא השאור

מדרש: בארון כתיב "ועשו ארון" ולא "ועשית", אמר הקב"ה: "יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיזכו כולם לתורה"

ג' ביאורים של הרמב"ן איך יתכן שכל ישראל יעסקו בארון: שינדב כל אחד, שיעזור כל אחד, "שיכוונו לדבר"

הכוונה לעשיית הארון מה שאמר רבא: "וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ, כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם"

פליאת המפרשים: איך למד רבא מהארון שצריך להיות תוכו כברו, הלא האמצע של הארון היה מעצי שטים

שבעיסה במחשבות פיגול, שלא יקיים המצוה לשמה כי אם לשם כבוד מדומה וכדומה.

על כך אומר ה"תפלה למשה" כי זהו ביאור מאמר הגמרא (קידושין מ:): "מחשבה טובה מצרפה למעשה". כי היות שהנקודה הראשונה שמתעוררת באדם לקיים רצון ה' היא בתכלית השלימות, אלא שאחר כך כשהאדם רוצה לקיים אותה במעשה מתערב היצר ומכניס באדם מחשבות שלא לשמה, לכן מצרף הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו את המחשבה הראשונה שהיתה בתכלית השלימות אל המעשה של קיום המצוה, ועל ידי זה נחשב כאילו גם המעשה של המצוה היה בתכלית השלימות כי הכל הולך אחר ההתחלה.

הנה כי כן זהו שאמר הקב"ה למשה: "החודש הזה לכם ראש חדשים", ודרשו שהראה לו הקב"ה את הלבנה בחידושה ואמר לו: "כזה ראה וקדש". רמז לו הקב"ה בכך, כי כמו שכל החודש נקבע לפי מולד הלבנה בתחילת החודש כשהיא רק נקודה קטנה, כך צריך האדם להשתדל בכל כוחו לקדש לה' את הנקודה הראשונה במחשבתו מכל מיני פניות, ועל ידי זה נמשך כל מעשה המצוה אחר המחשבה הראשונה שהיתה בתכלית השלימות, אלו דבריו הקדושים.

"בראשית ברא אלקים" תכלית הבריאה היא הראשית

נפלא לצרף מה שפירש ב"ערוגת הבשם" (פרשת תזריע) על פי ה"תפלה למשה", מה שפתח הקב"ה את התורה: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". ופירש רש"י: "ברא אלקים, ולא אמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים". ותמהו המפרשים, איך שייך לומר על הקב"ה שמתחילה עלה במחשבתו לברוא את העולם במדת הדין, ואחר כך חזר בו כי ראה שאין העולם מתקיים, הלא הקב"ה הוא מגיד מראשית אחרית.

אולם לפי האמור יש לומר כי הן אמת שהיצר מכניס באדם מחשבת גאווה כשהוא מקיים

את המצוה בפועל, אולם ראשית קיום המצוה שהיא המחשבה הראשונה שבפנימיות האדם ודאי צריכה להיות בתכלית השלימות, כי היצר הרע אין לו שום מגע שם. וזהו פירוש הכתוב: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ללמדנו שתכלית בריאת שמים וארץ היא בשביל ה"ראשית", שהיא הנקודה הראשונה שמתעוררת באדם לקיים את רצון ה' בתכלית השלימות.

הנה כי כן זהו שדרשו: "בתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין", כי מצד הראשית של קיום המצוה שהיא המחשבה הראשונה נידון האדם באמת במדת הדין, כי מאחר שבמחשבתו הראשונה עדיין אין היצר הרע שולט, לכן הקב"ה דן שם את האדם במדת הדין, האם לפחות השתדל בכל כוחו לעורר את רצונו הפנימי שאין בו שום פגם. אלא שכאשר האדם רוצה לקיים המצוה בפועל ממש, על זה כתוב: "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים", שלגבי חלק המעשה מצרף הקב"ה מדת החסד, מכיון ששם כבר מתערב היצר למנוע ממנו לקיים המצוה בלי שום פניות.

מעתה יאירו עינינו להבין דברי רבא: "מבית ומחוץ תצפנו, כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם". ושאלנו הלא הארון לא היה לגמרי תוכו כברו, שהרי באמצע בין שני הארונות של זהב היה ארון של עץ. אך לפי האמור יש לומר שהתורה הקדושה באה ללמדנו בזה, כי אפילו תלמיד חכם שהוא תוכו כברו רק בבחינת הארון, שיש באמצעו ארון של עץ, הרי הוא תלמיד חכם.

והביאור בזה על תלמיד חכם שעושה השתדלות ומשתוקק בנקודה הפנימית שבלב לעסוק בתורה לשמה, וגם בחיצוניותו הוא רוצה לעסוק בתורה לשמה, אלא שבתווך בין הנקודה הפנימית לחיצוניותו מתערב היצר להכניס בו מחשבת פיגול שלא לשמה, הנה הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מכסה ומסתיר את החלק האמצעי שהוא בבחינת עץ, עם שני דפנות של זהב טהור שכיסו על הארון של עץ מבית ומחוץ, ובזכות עסק התורה שלא לשמה יבוא לעסוק כל כולו לשמה בלי שום פניות.

לספר בגנותו, כי בסיפור הוא מקילין לו העונש ותהיה לו כפרה, כי הא דאמרין מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, ולזילותא דישאל לא חיישין כי היכי דתהוי להו כפרה. וכן הא דתנן שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא, אין לחשוב שלא יבואו לעולם הבא, מי יתן והייתי זוכה למה שיזכה מנשה מלך יהודה, כי רוב ימי חייו האחרונים היו בתשובה שלימה, אלא סדרו דבר זה במשנה כי היכי דתהוי להו כפרה, כי כשם שכל מי שנאמרה שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר, כך כשמספרים בגנותו הוא שומע ומצטער ומתכפרים לו עוונותיו".

לפי זה אמינא בדחילו ורחימו, כי היות שנשמת רבא היתה טמונה אצל לוט בסדום, לכן החזיק לו טובה על שנעשה אכסניא לנשמתו, ומטעם זה דרש לטובתו של לוט בגנותו: "בכל תושיה יתגלע, שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, דתנן עמוני ומואבי אסורין ואיסורן איסור עולם", כדי שיצטער בעולם הנשמות ויזכה על ידי זה לכפרה.

לוט לא היה תוכו כברו אלא בבחינת לבוש חיצוני

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שדרש רבא שתלמיד חכם צריך להיות תוכו כברו, על פי מה שכתוב בפרשת לך לך (שם יג-ה): "וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים, ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדו כי היה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדיו". ופירש ה"חתם סופר" (שם דף מג טור א באמצע דיבור כי היה רכושם) שלא החזיקה ארץ ישראל את לוט ואת כל רכושו כי לא היה תוכו כברו, ובלשון קדשו: "והנה היה מהראוי שתסבול הארץ אותם, אפילו יהיו כהנה וכהנה אלף פעמים, אמנם להיות לוט אין תוכו כברו... מזה יובחן כי לא יתכן התחבר אברהם עם לוט".

וכן מבואר ב"באר מים חיים" (פרשת נח ד"ה ואלה תולדות תרח) כי "לוט" הוא מלשון לבוש (שמואל א כא-ו): "הנה היא לוטה בשמלה", כי היה טוב רק בחיצוניות, אבל בפנימיות לבו לא היה תוכו כברו. וזהו שכתוב (בראשית יב-ד): "וילך אברם כאשר דיבר אליו ה' וילך אתו לוט". שכל מעשים טובים שלו היו בבחינת "לוט", שנתעטף ונתלבש בהם בבחינת אור המקיף מבחוץ בלי אתערותא דליבא מפנימיות לבבו.

מעתה יאירו עינינו להבין מה שדרש דוקא רבא: "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם", כדי להביא בכך כפרה על לוט שלא היה תוכו כברו, כי נשמתו הקדושה של רבא לא השתתפה בכל המחשבות הרעות שהיו ללוט, כמו שנתבאר שהיה בבחינת אגוז שמלוכלך בחוץ בטיט ובצואה והוא עצמו נשאר בקדושתו.

הרה"ק רבי משה מסאמבור: ראשית המחשבה היא בתכלית השלימות, אלא שאחר כך מבלבלו היצר במחשבות פיגול

"מחשבה טובה מצרפה למעשה", הקב"ה מצרף מעשה המצוה עם ראשית המחשבה שהיא בתכלית השלימות

תניא: על ידי מעשה המצוות מומשיך האדם על עצמו אור מקיף, ועל ידי יגיעת והשגת התורה זוכה לאור פנימי בשכלו

"כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם", צריך להתייגע בתורה עד שיזכה לאור פנימי ולאור מקיף

אין מה שבתוכו נמאס, אף תלמיד חכם אף על פי שסרח אין תורתו נמאסת".

לפי האמור יש לומר כי רבא דרש מאמר זה, שהוא קשור בקשר אמיץ לשורש נשמתו שהיתה טמונה אצל לוט בסדום, נמצא שהוא עצמו היה טמון אצל לוט שהיה מלוכלך בטיט ובצואה על ידי שהתחבר עם אנשי סדום, כמו שפירש רש"י (בראשית יג-ו): "וישא לוט את עיניו וגו'. ומדרש אגדה דורשו לגנאי, על שהיו שטופי זימה בחר לו לוט בשכונתם".

והנה עם כל זאת מסר אברהם אבינו את נפשו להציל את לוט ולא מאס בו, כדי להציל את הניצוץ הקדוש של רבא שהיה טמון בו, לכן זכה רבא לדרוש דרש זה: "נמשלו תלמידי חכמים לאגוז, לומר לך, מה אגוז זה אף על פי שמלוכלך בטיט ובצואה אין מה שבתוכו נמאס, אף תלמיד חכם אף על פי שסרח אין תורתו נמאסת".

רבא דיבר בגנותו של לוט כדי שתהיה לו כפרה

על פי האמור ביארנו מה שמצינו שדרש רבא בגנותו של לוט (נוזר כג.): "דרש רבא, מאי דכתיב (משלי יח-ט) אח נפשע מקרית עוז ומדינים כבריח ארמון, אח נפשע מקרית עוז, זה לוט שפירש מאברהם, ומדינים כבריח ארמון, שהטיל מדינים כבריח וארמון, (דברים כג-ד) לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'. דרש רבא ואיתימא רבי יצחק, מאי דכתיב (משלי יח-א) לתאוה יבקש נפרד... זה לוט, ובכל תושיה יתגלע, שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, דתנן עמוני ומואבי אסורין ואיסורן איסור עולם".

ויש לומר על פי מה שכתב ב"מדרש בחידוש" על הגדה של פסח [מהמקובל האלקי רבי אליעזר נחמן פואה תלמיד הרמ"ע מפאנו זצ"ל] לבאר הטעם שפותחים בגנות: "מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו", ולכאורה תמוה מה לנו לספר בגנות תרח, אחרי שעשה תשובה קודם מותו. ותיירץ בלשון קדשו:

"אמנם אפשר לומר, כי מאחר שתרח עשה עבירות עד סוף ימיו ומת בתשובה, היא הנותנת

יומתק לבאר בזה מאמר הגמרא (פסחים נ:): "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". הכוונה בזה, כי אם הוא רואה כשבא לעסוק בתורה בפועל או לקיים איזו מצוה במעשה, שהיצר תוקפו לבלבל אותו במחשבות שלא לשמה, עם כל זאת יעסוק בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה, ומפרש הטעם לכך: "שמתוך שלא לשמה", דהיינו מהתוך והאמצע [בין הנקודה הפנימית שהיא לשמה ובין המעשה בחיצוניות] אף שהוא שלא לשמה, "בא לשמה" הרי הוא נהפך לשמה, כי הקב"ה מחבר את המעשה שלא לשמה, עם המחשבה הראשונה שהיתה לשמה, ועל ידי זה נחשב גם ה"מתוך" שלא לשמה כאילו הוא לשמה.

רבא שנשמתו היתה טמונה אצל לוט רצה לתקן מה שלא היה תוכו כברו

והנני להעלות על שלחן מלכים רעיון חדש, לבאר מה שדרש דוקא רבא דרש זה: "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם", כידוע שכל תנא ואמורא יש לו קשר מיוחד עם המאמרים שלו שהם חלק תורתו, על פי מה שכתוב במלחמת כדרלעומר עם מלכי סדום ועמורה (בראשית יד-ב): "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו והוא יושב בסדום". מגלה לנו רבינו האריז"ל ב"לקוטי תורה" (פרשת לך לך שם), כי אברהם אבינו הלך להציל את נשמת רבא שהיתה טמונה אצל לוט בסדום, ובלשון קדשו:

"ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם. כבר הודעתין איך רבא האמורא נמשך נשמתו משורש דנעמה העמונית בת לוט, וזה סוד ואת כל ר'כושו ב'ן א'חי ראשי תיבות רב"א, וכאשר הקליפות שבו את לוט גם את נשמת רבא שבו עמו, עד שיצאה נעמה העמונית, ויצא ממנה רבא".

הנה מה טוב ומה נעים לבאר בזה מה ששינינו בגמרא (חגיגה טו:): "דרש רבא, מאי דכתיב (שיר השירים ו-א) אל גינת אגוז ירדתי לראות באיבי הנחל וגו', למה נמשלו תלמידי חכמים לאגוז, לומר לך, מה אגוז זה אף על פי שמלוכלך בטיט ובצואה

”וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ” על ידי עסק התורה ממשיכים אור פנימי ואור מקיף

הנה מה טוב ומה נעים לאוהבי תורת החסידות, לבאר מה שכתוב בעשיית הארון: ”ועשו ארון עצי שטים וגו’, וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו”. ודרש רבא מזה: ”מבית ומחוץ תצפנו, כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם”. ותמהו המפרשים הלא בארון לא היה ממש תוכו כברו, כי הארון האמצעי היה של עץ ולא של זהב, כמו שכתוב ”ארון עצי שטים”.

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שהאריך בעל ה”תניא” ב”ליקוטי אמרים” (פרק ה) לבאר מה שמבואר בדברי רבינו האריז”ל (ע”ח שער מד פ”ג), שכל אחד מישראל צריך להמשיך על עצמו אור פנימי ואור מקיף, כי על ידי שהאדם מקיים רמ”ח מצוות עשה ברמ”ח איבריו הרי הוא ממשיך על גופו אור ה’ שמקיף עליו מבחוץ, ואילו על ידי שעוסק בתורה ומתייגע בשכלו להשגת וידיעת התורה, הנה עצם הידיעה וההשגה של התורה מוקפת ונתפסת בשכלו, והשכל של האדם מקיף את הידיעה והשגת התורה שמוקפת בשכלו, והרי זה בבחינת אור פנימי שמאיר בפנימיות שכלו.

לפי זה כתב שם, כי מצות עסק התורה גדולה מכל שאר המצוות, כי בעוד שעל ידי קיום כל המצוות ממשיך האדם על עצמו רק אור מקיף, הנה על ידי מצות לימוד התורה ממשיך על עצמו אור פנימי ואור מקיף, כי בעסק התורה יש שני דברים: א) עצם מצות עסק התורה שהיא מצוה ככל המצוות, ומצד זה ממשיך האדם על עצמו אור מקיף כמו שממשיך על עצמו על ידי קיום כל המצוות, ב) השגת וידיעת התורה, שהשגה וידיעה זו מוקפת ונתפסת בשכלו, ומצד זה ממשיך לעצמו אור פנימי שנכנס בתוך שכלו. והנה קצת מלשון קדשו:

”וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ, אשר במצות ידיעת התורה והשגתה על כל המצוות מעשיות... כי על ידי כל המצוות שבדבור ומעשה, הקב”ה מלביש את הנפש ומקיפה אור ה’ מראשה ועד רגלה, ובידיעת התורה מלבד שהשכל מלוּבש בחכמת ה’, הנה גם חכמת ה’ בקרבו, מה שהשכל משיג ותופס ומקיף בשכלו, מה שאפשר לו לתפוס ולהשיג מידיעת התורה, איש כפי שכלו וכח ידיעתו והשגתו בפרד”ס.

ולפי שבידיעת התורה, התורה מלוּבשת בנפש האדם ושכלו ומוקפת בתוכו, לכן נקראת בשם לחם ומזון הנפש, כי כמו שהלחם הגשמי זן את הגוף כשמכניסו בתוכו וקרבו ממש, ונהפך שם להיות דם ובשר כבשרו ואזי יחיה ויתקיים, כך בידיעת התורה והשגתה בנפש האדם שלומדה היטב בעיון שכלו, עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחדים, נעשה מזון לנפש וחיים בקרבה, מחיי החיים אין סוף ברוך הוא המלוּבש בחכמתו ותורתו שבקרבה, וזהו שכתוב (תהלים מ-ט) ותורתך בתוך מעי, וכמו שמבואר בע”ח שער מ”ד פ”ג שלבושי הנשמות בגן עדן הן המצוות, והתורה היא המזון לנשמות שעסקו בעולם הזה בתורה לשמה”.

בהמשך דבריו מבאר בעל התניא, כי מטעם זה שנינו במשנה (פאה פ”א מ”א): ”ותלמוד תורה כנגד כולם”, כי עסק התורה יש בו שתי המעלות ביחד, כי מצד היותו מצוה ככל מצוות התורה נמשך על האדם אור מקיף, ואילו מצד השגת וידיעת התורה שנתפסת בשכלו נכנס באדם אור פנימי, נמצא שעל ידי עסק התורה יש לו מעלת קיום המצוות ועסק התורה כאחד.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שכתוב בעשיית הארון: ”וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו”, ופירשו חכמינו ז”ל שצוה הקב”ה לעשות ג’ ארונות, האמצעי של עץ שעל כך כתוב ”ארון עצי שטים”, שהיה מצופה בשני ארונות של זהב אחד מבפנים ואחד מבחוץ, כי הארון של עץ רומז על גוף האדם שנמשל לעץ השדה, כמו שכתוב (דברים כ-ט): ”כי האדם עץ השדה”, וצריך לצפותו ”זהב טהור מבית ומחוץ”, לרמז על גודל מעלת עסק התורה שזוכה האדם להמשיך על עצמו אור פנימי מבית ואור מקיף מבחוץ.

הנה כי כן זהו שדרש רבא: ”כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם”. פירוש, כל מי שעוסק בתורה שהיא מצוה גדולה שעל ידה נמשך על האדם אור מקיף מבחוץ, אבל אינו מתייגע בתורה כדי להתעמק בה ולהשיגה בשכלה, שאז הרי אין תוכו כברו כי אין לו אור פנימי מצד השגת התורה, אינו תלמיד חכם, כי הסימן של תלמיד חכם הוא שמתייגע בתורה להשיגה בשכלו, שאז הוא זוכה להיות בבחינת הארון שהוא מצופה זהב טהור מבית ומחוץ.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי”ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג’ני ע”ה

להורדת המאמרים shvilei.com
לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com